

TERUG NAAR AFRIKA

Cilie sliep die nacht in de armen van Sara, een mooie slavin die haar moeder altijd had geholpen bij haar opvang van de zieken en door Cilie als een tweede moeder werd gezien. Het kind kon aanvankelijk alleen maar huilen. Toen ze zweeg, zweeg ze voor dagen. Elizabeth, de vrouw van Hanno begon in de nacht na de opstand voor het eerst weer te praten. Aat's dood betekende dat ze nooit meer bang voor hem hoefde te zijn. Wie meer praatten dan hen lief was, waren de slaven die de wijnvoorraad van wijlen meneer De Cosse en Aat Zevenstaart hadden geplunderd. Van praten kwam vechten. Van vechten kwamen nog meer doden. Enkele groepjes slaven van verschillende stammen vochten die nacht hun opgekropte vetes uit.

Ik verzamelde alles wat voor Cilie van belang kon zijn, en vulde daar een tweede en een derde scheepskist mee. Veel had mevrouw De Cosse niet meer gehad. De buidel met gouden en zilveren munten, dat was het belangrijkste wat ik mee kon nemen, en nog wat persoonlijke spullen natuurlijk. Veel bezittingen had ze al moeten verkopen, omdat mevrouw De Cosse er gewoon de ruimte niet meer voor had. Een jurk van haar moeder, een mooie hoed, daar zou Cilie later blij mee zijn, bedacht ik, vandaar dat er heel wat in de koffer moest. Andere kleren gingen naar Elizabeth, Sara en wie ook maar prijs stelde op een dergelijk kledingsstuk. We konden alles toch niet meenemen. Enkele boeken van meneer De Cosse gingen in mijn kist, omdat die van Cilie uiteindelijk propvol zaten. Dat we weg moesten, dat was duidelijk. Ik had een moord begaan. De slaven waren in opstand gekomen. Als we bleven, werden we allemaal opgehangen.

Hanno, Pieter Met-het-ene-Lelletje en ik hielden de volgende morgen krijgsraad. Een flink deel van de slaven was toen al verdwenen. Pieter vroeg me hoe het met me ging, na de dood van mijn lieve Catharina. Ik was verbaasd dat hij daarna vroeg. Waarom eigenlijk? Het was toch een hele gewone vraag? Dit gewone menselijke contact had ik echter niet gehad met de slaven van Mon Désir. Pieter vertelde dat hij nog vaak verdrietig om haar was. Ik zette grote ogen op. Pieter vertelde namelijk dat Catharina..... zijn zuster was geweest. Pieter en ik waren zwagers en ik wist dat niet. Pieter en Hanno deelden dezelfde wens, zo bleek al gauw. Ze wilden terug naar Afrika. Een groot deel van de slaven was inmiddels al in het oerwoud verdwenen. Ze hadden zich bewapend met zelfgemaakte speren, pijl en boog en knuppels, zodat ze niet meer bang hoefden te zijn voor eventuele indianenstammen. Hier in Suriname zouden ze een nieuw leven beginnen. Maar voor Pieter en Hanno lag dat anders. Hanno had vrouw en kinderen in Arabië. Hij wilde weten of ze nog leefden, en waarom er geen losgeld voor hem was betaald, toen hij slaaf was gemaakt. Dat hij als afvallige moslim en Christen de kans liep thuis vermoord te worden, nam hij voor lief. Pieter was de zoon van een stamhoofd, een Ashanti-koning. Hij voelde het als een taak om de leiding van zijn stam op zich te nemen, als zijn vader de last van zijn schoulers moest laten glijden.

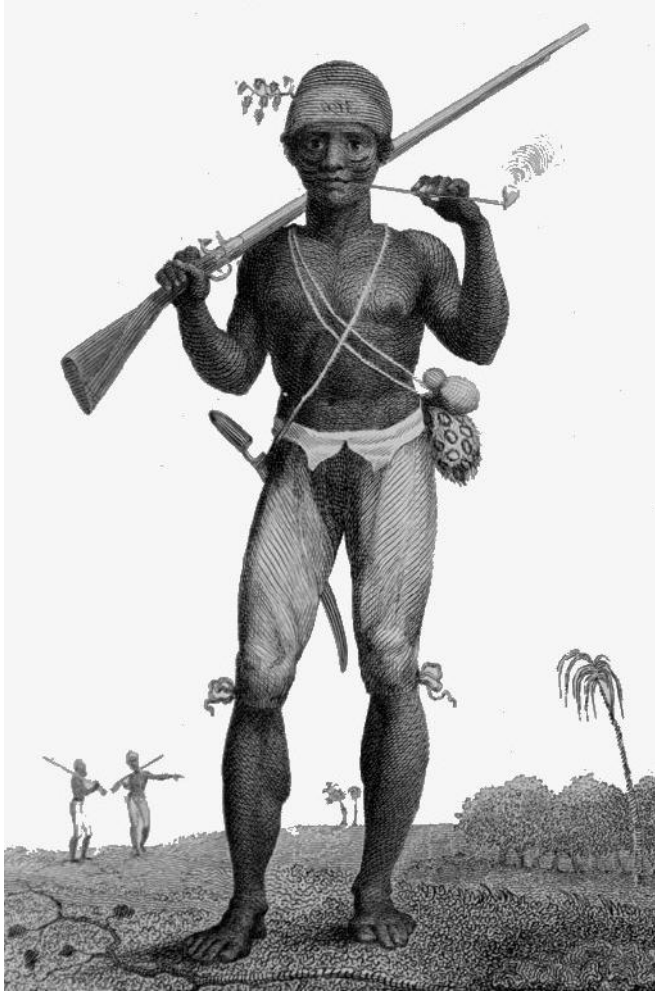
Ik voelde mij steeds dieper wegzakken in een moeras van schaamte. Hoe had ik het in vredesnaam in mijn hoofd kunnen halen, om edele mensen als Hanno en Pieter als slaaf te kunnen erkennen? Ik had mijn lieve Catharina tot mij genomen, maar nooit beseft dat niet alleen zij volwaardig mens was, doch ook haar stamgenoten. In mijn jeugd was ik het zo oneens geweest me die boer in Drenthe, die zijn arbeiders als onmens behandelde, voor wie niet de regels van de algemene rechtvaardigheid golden. Ik had dezelfde fouten gemaakt, door Gods schepsels, in Genesis 1 allemaal als goed en gelijkwaardig geschapen, volgens Gods beeld en gelijkenis, waarvoor ik liefde moest opbrengen als voor mijzelf, te behandelen alsof ze minder dan mij waren. Ik noemde dit later aan Hanno. Die keek mij begrijpend aan en zei alleen maar: 'Tijd om opnieuw te beginnen. Bij God kun je altijd opnieuw beginnen'. Daarmee was de kous voor hem af. Voor mij nog niet. Ik moest eerst wat goedmaken, vond ik.

Voorlopig was er genoeg te doen. De in het oerwoud verdwenen slaven hadden ervoor gezorgd dat van de oorspronkelijke groep nog maar een kwart over was. Dat was een geluk bij een ongeluk. Hoe hadden we anders ongemerkt weg kunnen komen, door een gebied waar volop plantages en geweren van blanken op onze route zouden liggen? De groep die nu overgebleven was, een vijftigtal mannen, vrouwen en kinderen, paste op de rivierboot die bij Mon Désir hoorde, en doorgaans gebruikt werd voor bevoorrading of vervoer van de suiker. De boot lag diep. Hij was flink beladen, met al die mensen, voedselvoorraad, alle wapens die op Mon Désir te vinden waren, persoonlijke eigendommen, drie scheepskisten vol spullen van mij en Cilie, en drinkwater voor een paar weken.

Er was geen tijd te verliezen. Ook geen tijd om de doden te begraven. Hanno had dat geen goed idee gevonden. Als we dat gedaan hadden, had men geweten dat er na de opstand nog mensen op de plantage waren geweest. Bekenden van de slachtoffers, die met hen te doen hadden, en vanaf dat moment verdwenen waren. Dan zouden de mensen van de andere plantages alleen maar onbeantwoorde vragen gaan stellen, en daar zat Hanno niet op te wachten. Ze moesten gewoon denken dat iedereen direct weggevlucht was, het bos in. Niemand zou dan denken aan een groep die naar de kust trok. Ik had voor het laatst samen met Cilie even aan het doodbed van mevrouw De Cosse gezeten. Om afscheid te nemen. Zo jong als ze was, had ze de dood al vaker gezien. Ze wist dat ze moeder niet weer zou zien. Niet hier, tenminste. 'Mamma is bij de Grote Geest', zei ze, met in haar woorden een mengeling van Christendom en wat haar min Sara haar vanuit haar eigen beleving had verteld. "Ja, bij de Grote Geest", zei ik. "En later komen we daar ook bij haar."

De meeste mensen lagen onder dekkleden, toen we wegvoeren, vroeg in de ochtend. Onderweg naar de kust deden zich geen enkele problemen voor. Ik stond op het dek, zoals ik wel meer had gedaan, de zweep in mijn hand. Enkele zogenaamde slaven waren op het dek aan het werk. We waren

ogenschijnlijk een gewoon transport, niemand die ook maar enig idee kreeg dat we meer waren. We voeren 's nachts door, en waren in de haven bij het fort bij Nieuw-Middelburg (= Paramaribo) toen de eerste zonnestralen aan de horizon kwamen. Hanno's geoefende ogen gleden langs alle schepen die daar in de haven lagen, en vrij snel had hij wat hij wilde. Een volledig zeiklare schuit, waarschijnlijk kort voor vertrek, klein van stuk maar daardoor juist geschikt voor een kleine bemanning, lag iets afzijdig van de grotere schepen.

Pieter, met de pijp van Aat Zevenstaart, bewapend voor zijn zegetocht terug naar Afrika.

Het was alsof alle Afrikaanse goden, voorouders en geesten met ons meewerkten. Er waren namelijk maar weinig mensen aan boord. Ze bemanning bleek achteraf grotendeels aan wal te zijn, om zich zat te zuipen voor ze af zouden varen. De negen achterblijvers hadden zich uit verveling en uit onmin met het feit dat ze op het schip moesten blijven daar maar zat gedronken. Toen Hanno, Pieter Met-het-ene-Lelletje en acht of negen anderen naar het schip zwommen, aan dek klommen en hen trachtten te overmeesteren, hoefden ze niets anders te doen dan de ladderzatte zeelieden naar een tussendek te slepen. Hanno gaf een sein dat alles in orde was. Wij legden aan naast het schip, uit het zicht van het fort, en laadden alles aan boord. We bonden de boot voor de zekerheid achter het schip. Tijdens het laden instrueerde Hanno enkele mannen wat betreft het hijsen van de hoognodige zeilen en het optakelen van het anker. Voor het goed licht was geworden, waren we uit het zicht van de kust. Het was helemaal voorbereid op een grote reis, en die zou het nu maken ook. Het schip had genoeg proviand aan boord om Afrika te halen.

Hanno was weer helemaal kapitein. Toen de negen zeelieden eenmaal ontnuchterd waren, werd duidelijk waarom hij hen niet doorstoken overboord had gegooid, zoals Pieter van plan was geweest. Hanno wist dat hij zich wat betreft de zeemanskunst van zijn Afrikaanse broeders niet veel voor moest stellen. Hanno en ik waren de enigen die gevaren hadden, en de Afrikanen zouden verder alles nog van begin af aan moeten leren. De negen zeelieden kregen nu de keus: of alsnog overboord, of helpen het schip drijvende te houden. Hij beloofde hen de vrijheid, zo gauw ze in Afrika waren. Ze gingen alle negen akkoord. Wat moesten ze ook anders? Er was een overmacht van ex-slaven, ze konden geen kant op.

In de hut van de kapitein lagen kaarten waaruit alle eilanden in het Caraïbische gebied naar voren kwamen. Enkele andere kaarten gaven de kusten van Zuid-Amerika en Afrika weer. Hanno's plan was eenvoudig. Hij wilde net uit het zicht van de kust van Zuid-Amerika naar het zuidoosten afzakken, tot de punt van Brazilië. Van daaruit was de kortste weg naar Afrika te vinden, door simpelweg richting oostnoordoost te varen. De kennis die de kaarten opleverden wilde Hanno vooral gebruiken om mensen te ontlopen. De belangrijkste scheepvaartroutes waren de plaatsen waar passanten de moeilijkste vragen konden stellen en waar de grootste kans was om boekaniers tegen het lijf te lopen.

Aanvankelijk waren veel mensen zeeziek. Ze vroegen mij om de boze geesten te verdrijven. Hoe dan? Gewoon, blazen op de hoorn, zoals de medicijnman geleerd had, werd me verteld. Ik blies iedere avond een paar maal, tot de mensen genezen waren. De reis verliep verder zonder grote incidenten. Onderweg verloren we één man die van een ra viel, en niet kon zwemmen, één van de gevangengenomen scheepslieden omdat hij niet van een zwarte vrouw af kon blijven en diens man geen enkele inbreuk meer wilde pikken, en een kind dat waarschijnlijk de kinderziekte (= de mazelen) had. Andere kinderen

waren wel ziek, evenals enkele volwassenen, maar die bleven leven. We vreesden nog enige dagen voor het leven van Cilie. We droegen haar op in gebed. Het betaamde de Heere haar leven te sparen. Cilie leek weinig te begrijpen van wat er om haar heen gebeurde. Ze speelde met de andere kinderen, alsof we een gewoon plezierreisje maakten. Ze genoot van de zee, de wind, de vissen die we onderweg vingen..... Ze sprak veel over haar moeder, huilde dan even, en vroeg steevast of ik haar pappa wilde zijn, dan was ze niet meer alleen. Dat was een moeilijke vraag. Pappa's horen niet weg te gaan, en ik wist niet hoe mijn leven eruit zou zien als ik haar naar haar tante had gebracht. Ik zei dan ook: "Ik zal je pappa zijn, tot je bij je tante een nieuwe pappa krijgt." Hanno keek toe. Hij was haar vader, maar zou het nooit kunnen zijn, omdat onze wegen zich spoedig zouden scheiden.

Een fragment uit een wereldkaart uit 1670, gemaakt door Frederick de Wit en uitgegeven te Amsterdam. Links zien we Zuid-Amerika, rechts Afrika. De tocht van Hanno en de ontsnapte slaven liep ongeveer over de evenaar, de brede band die van links naar rechts over de kaart te zien is.

Tijdens deze reis zagen we ook enige malen grote vuurballen met een vurige streep achter zich aan de hemel staan. We zagen zelfs een keer een vuurbal in zee vallen. Ik zat op de stille dagen te lezen in de boeken van meneer De Cosse, die ik in mijn scheepskist had. Ik las daarin over soortgelijke gebeurtenissen. In oktober, november en december van het jaar 1648 arriveerden diverse schepen uit Holland in Oost-Indië. Daaronder bevond zich de 'Malacca'. Schipper en bemanning daarvan rapporteerden dat, terwijl zij op volle zee voeren, een acht ponds bal in het schip viel. Daarbij werden twee zeelui gedood in het zicht van alle aanwezigen. Het kon dus nog erger. Maar ik las ook in de boeken dat vuurballen een slecht voorteken zijn. Wat zou ons te wachten staan?